

AUTEURS

Amella Mesic

Mehmet Day

Marjolijn Distelbrink

Trees Pels

Kennisplatform
Integratie &
Samenleving

Achtergrondrapportage – september 2021

VERKENNEND ONDERZOEK NAAR DE RANDVOORWAARDEN, SUCCES- EN FAALFACTOREN VAN
OUDERINITIATIEVEN DIE ZICH INZETTEN VOOR HET GEMENGDER MAKEN VAN SCHOLEN

OUDERINITIATIEVEN

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Onderzoeksopzet	5
3	Wat weten we?	6
4	Ouderinitiatieven in de praktijk	9
5	Randvoorwaarden	11
6	Succesfactoren	13
7	Faalfactoren	15
8	Afsluitend	18

1 Inleiding

De toenemende segregatie en relatief zwakke sociale cohesie in multi-etnische wijken vormen een belangrijke uitdaging voor ambtenaren en professionals in de onderwijs- en jeugdsector. Ook ouders hebben er als opvoeders mee te maken. Ouders die hun kinderen opvoeden in een multi-etnische stad of wijk, kunnen allerlei vraagstukken tegenkomen die gaan over de verhouding tot de ander. Waar ouders met een migratieachtergrond het vraagstuk van 'etnische socialisatie' moeilijk kunnen ontlopen, zijn veel ouders zonder migratieachtergrond er niet zo sterk mee bezig. Veel van deze ouders, ook in de grote steden, kiezen (al dan niet bewust) voor scholen en omgevingen waar ze minder in contact komen met kinderen en ouders met een migratieachtergrond. Een kleine groep zoekt wel actief de verbinding, omdat zij dit als opvoeders belangrijk vinden voor hun kinderen. Het is interessant om te leren van dergelijke initiatieven van ouders: waarom kwamen zij in actie, wat zijn hun ervaringen geweest, wat werkt en wat niet?

Initiatieven van ouders die verbinding zoeken, bijvoorbeeld door te pogen scholen meer een afspiegeling te laten zijn van de multi-etnische wijk of stad, sterven soms een vroege dood, doordat er onvoldoende ondersteuning is bij de lastige vragen die het samenleven in de wijk/op school met zich meebrengt. Ouders lopen tegen vraagstukken aan die ze vooraf niet hadden voorzien; de school is vaak handelingsverlegen en is niet altijd ondersteunend op initiatieven. Dit terwijl de initiatieven juist interessant zijn. Ouders die ze initiëren brengen kinderen -die anders gescheiden opgroeien- door hun initiatieven al op jonge leeftijd bij elkaar, en leggen een basis voor een minder gesegregeerde toekomst. Althans, als hun initiatieven duurzaam blijken.

Het is van belang om te leren van deze ouderinitiatieven en te kijken hoe ze kunnen slagen. Welke factoren dragen bij aan de werkzaamheid ervan? Aan welke voorwaarden moet worden voldaan om initiatieven te laten slagen en verankeren in staand beleid? Wat laten de ervaringen van gezinnen die verbinding zoeken ons zien? Zijn er specifieke ondersteuningsbehoeften

bij mensen die verbindingen zoeken en/of professionals, die daarbij betrokken zijn? We leggen in dit onderzoek de focus op ouderinitiatieven die als doel hebben de segregatie op basisscholen te bestrijden. Daarbij hebben we vooral aandacht voor initiatieven van ouders zonder migratieachtergrond. De meeste ouderinitiatieven komen ook van deze ouders. Ze richten zich op het stimuleren dat meer ouders **zonder** migratieachtergrond kiezen voor scholen met vooral leerlingen **met** een migratieachtergrond. Andersom komt nauwelijks voor, zo weten we uit de praktijk. Hoewel vanuit samenlevingsperspectief de initiatieven om witte scholen gemengder te maken evengoed belangrijk zijn. De initiatieven van ouders zonder migratie-achtergrond zijn extra de moeite waard om te onderzoeken omdat we uit recent onderzoek weten dat juist bewoners zonder migratieachtergrond in de multi-etnische stad het minst verbinding met andere bevolkingsgroepen dan de eigen hebben (Crul & Lelie, 2021). Deze groep is daarmee het meest gesegregeerd. Ook binnen scholen met een populatie met vooral kinderen met een migratieachtergrond kan overigens sprake zijn van segregatie (weinig contact tussen groepen met verschillende achtergronden).

Een woord vooraf

De termen 'zwarte' en 'witte' scholen zijn de afgelopen jaren in toenemende mate bekritiseerd vanwege de hiërarchische connotaties die ze van oudsher met zich meebrengen. Ook worden de termen als stigmatiserend beschouwd. Witte scholen worden veelal geassocieerd met onderwijs van een goede kwaliteit en met hogere onderwijsprestaties, terwijl zwarte scholen vaak gezien worden als 'probleemscholen' die gekenmerkt zouden worden door onderwijs van een mindere kwaliteit en een problematische leerlingpopulatie. In dit rapport gebruiken we deze termen dan ook nauwelijks. Alleen daar waar we aan literatuur refereren waar de termen expliciet benoemd worden, of wanneer respondenten deze termen letterlijk benoemen, zullen deze begrippen tussen aanhalingstekens worden gebruikt. In

onze eigen analyses spreken we als alternatief (en bij gebrek aan beter) van gesegregeerde scholen of scholen met weinig leerlingen zonder (of juist met) een migratieachtergrond.

LEESWIJZER

Deze rapportage is als volgt opgebouwd. We behandelen in de volgende paragraaf eerst de onderzoeksopzet. In de daaropvolgende paragrafen komen de bevindingen uit het onderzoek naar voren. Eerst gaan we in op de al bestaande kennis (3). Daarna typeren en definiëren we de ouderinitiatieven nader (4), formuleren de randvoorwaarden (5), succes- (6) en faalfactoren (7) op grond van de interviews met de respondenten en de raadpleging van experts. We sluiten de rapportage af met een afsluitend woord (8). Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek heeft plaatsgevonden in het jaar 2020. Vanaf medio maart was er sprake van overheidsmaatregelen in het kader van de coronapandemie. Hierdoor zijn de meeste gesprekken online gevoerd in plaats van *face-to-face*. Voor zover wij kunnen overzien heeft deze verandering in aanpak echter geen effect gehad op de inhoud van de gesprekken. Hieronder bespreken we de onderzoeksdoelstelling, -vraag, -aanpak en de respondentengroep.

2 Onderzoeksopzet

Dit onderzoek is een verkenning van de ervaringen, opgedaan in initiatieven van ouders om vermenging tot stand te brengen op scholen met voornamelijk leerlingen met een migratieachtergrond. Doel van het onderzoek was tot inzichten te komen over wat wel/niet werkt in het proces en wat resultaten zijn van ouderinitiatieven. Ook onderzochten we de betrokkenheid van professionals bij de ouderinitiatieven.

ONDERZOEKSVRAGEN

Waarom kiezen ouders ervoor de verbinding te zoeken voor hun kinderen en zetten ze zich in om scholen gemengder te maken? Op welke manier hebben ze dat gedaan? Wat zijn hun ervaringen daarbij? Wat voor lering is daaruit te trekken? En hoe kunnen dergelijke initiatieven worden gestimuleerd en ouders en/of professionals daarbij worden ondersteund?

ONDERZOEKSAANPAK

Het onderzoek was kwalitatief van aard. Door verkenning van een aantal ouderinitiatieven kregen de onderzoekers zicht op slaagen faalfactoren en ondersteuningsbehoeften (inhoud en vorm) bij ouders en betrokken professionals die zich bezighouden met het mengen van een of meerdere scholen. Het onderzoek startte met deskresearch: een zoektocht naar bestaande initiatieven en een beknopte literatuurstudie. Via de gevonden initiatieven zijn respondenten gevonden voor interviews. Voor dit onderzoek wilden we graag spreken met ouders betrokken bij initiatieven (nu of in het verleden) en met vertegenwoordigers van scholen. We spraken ook enkele vrijwilligers en professionals daarbuiten die ouderinitiatieven ondersteunen. Na de analyse zijn de resultaten in concept voorgelegd aan een groep experts in een expertmeeting om deze te toetsen aan de aanwezige (praktijk)kennis op dit onderwerp. Het onderzoek heeft geleid tot twee producten. Het onderhavige achtergrondrapport met de beschrijving van de resultaten en een handreiking gebaseerd op de resultaten. De handreiking heeft als doel initiatiefnemers van toekomstige ouderinitiatieven te ondersteunen met kennis over de randvoorwaarden, succes- en faalfactoren.

RESPONDENTEN KWALITATIEVE INTERVIEWS

De ouders die we hebben gesproken zijn met name via de bij ons bekende ouderinitiatieven geworven. Hiervoor is gebruik gemaakt van de online kanalen van Kennisplatform Integratie & Samenleving en het Verwey-Jonker Instituut. Een aantal initiatieven waren al bij de onderzoekers in het vizier via persoonlijke contacten met ouders die meedoen aan een initiatief. De werving werd aangevuld met namen en organisaties via deskresearch op internet.

De respondenten (N=14) zijn allen betrokken (geweest) bij een ouderinitiatief dat als doel had een basisschool gemengder te maken, dan wel als ouder, dan wel als (onderwijs)professional. Sommige respondenten hebben hun ervaringen gedeeld over lopende ouderinitiatieven, terwijl andere respondenten dat deden over reeds afgeronde ouderinitiatieven.

EXPERTMEETING

Aan de expertmeeting namen in totaal twaalf experts deel, afkomstig uit het onderwijs, het beleid en de wetenschap. Deze expertmeeting had als doel om de eerste analyses verkregen uit onze verkenning van literatuur- en deskresearch en kwalitatieve interviews te toetsen en aan te scherpen. De resultaten van deze expertmeeting zijn vastgelegd in een verslag en meegenomen in een laatste analyse van de bevindingen.

3

Wat weten we?

Ouderinitiatieven in het onderwijs waar we in dit onderzoek naar kijken hebben vaak als (achterliggend) doel het voorkomen of aanpakken van segregatie op scholen. In onze beknopte literatuur- en deskresearch hebben we ons verdiept in segregatie op scholen en de aanpak daarvan. Aanvullend op de algemene literatuur over segregatie in het onderwijs hebben we gekeken naar ouderinitiatieven die werken aan het gemengder maken van scholen.

Segregatie in het onderwijs in Nederland

Segregatie in het onderwijs loopt in Nederland voornamelijk langs sociaaleconomische lijnen (Lucassen, 2012). Specifieker laten cijfers uit 'De Staat van het Onderwijs' (2017) zien dat segregatie naar het opleidingsniveau van de ouders groter is dan de segregatie naar etnische achtergrond of naar inkomen. Vooral kinderen van hoogopgeleide ouders gaan vaker naar specifieke scholen, zoals algemeen bijzondere scholen (Staat van het Onderwijs, 2020). Toch is ook de segregatie naar etnische achtergrond groot, al laat deze een dalende trend zien. Leerlingen met een migratieachtergrond en leerlingen zonder migratieachtergrond gaan steeds vaker naar dezelfde school. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat opleidingsniveau en migratieachtergrond in veel gevallen met elkaar kunnen samenhangen: ouders met een migratieachtergrond zijn vaker lager opgeleid dan ouders zonder migratieachtergrond. De Sociaal Economische Raad stelt in haar adviesrapport 'Gelijke kansen in het onderwijs' uit 2021 dat er een direct verband bestaat tussen onderwijssegregatie en onderwijskwaliteit. Onderwijssegregatie zorgt voor concentraties van leerlingen van lagere sociaaleconomische afkomst op de minder populaire scholen. Leraren hebben in verband met een lagere werkdruk doorgaans de voorkeur voor goed presterende scholen waar veel leerlingen zitten met een hogere sociaaleconomische status. Deze tendens vergroot het lerarentekort op de scholen met veel leerlingen van lagere

sociaaleconomische afkomst. Op deze manier versterkt onderwijssegregatie de kansenongelijkheid in het onderwijs.

Effecten van segregatie op leerprestaties

Schoolsegregatie heeft enig effect op de leerprestaties van leerlingen in primair en voortgezet onderwijs, maar dit effect is niet groot en wordt niet altijd gevonden in onderzoek, zo komt uit reviews naar voren (Denessen, Driessen & Bakker, 2010; Driessen, 2013). Lagere prestaties op 'zwarte' scholen of scholen met veel leerlingen met een lagere sociaaleconomische status hangen volgens onderzoek vooral samen met kenmerken van leerlingen zelf. Vaak worden verschillen verklaard aan de hand van hun sociaaleconomische achtergrond dan de etnisch-culturele achtergrond. Als er aanvullende effecten zijn van de **samenstelling**, hangen deze eveneens meer samen met socio-economische compositie van klassen of scholen dan met de etnisch-culturele compositie. Kansarme leerlingen kunnen profiteren van de aanwezigheid van meer leerlingen met een hogere sociaaleconomische status (ibid; zie ook Sykes & Kuyper, 2015). Preciezer gezegd luidt de bevinding uit onderzoek: als bij onderzoek naar effecten van etnisch-culturele samenstelling van de school of klas op leerprestaties rekening wordt gehouden met de socio-economische samenstelling van de school of klas, blijven er weinig zelfstandige effecten over van de etnisch-culturele samenstelling. Feit is wel – zoals we al eerder opmerkten – dat socio-economische en etnisch-culturele samenstelling vaak met elkaar samenhangen. Ook bij ouderinitiatieven is het vaak zo dat de scholen waar deze zich op richten en waar dus veel kinderen op zitten met een migratieachtergrond niet zelden ook scholen zijn met relatief veel kinderen uit gezinnen met een lagere sociaaleconomische status. Ouders die een ouderinitiatief starten hebben relatief vaak juist hogere opleiding genoten.

Gilsing, Tierolf & Wit (2010) gaan in hun onderzoek naar de invloed van schoolsamenstelling in op mogelijke verklaringen voor het gegeven dat kinderen op scholen met weinig leerlingen zonder migratie-achtergrond gemiddeld minder presteren (als gevolg van eigen kenmerken en eventueel door schoolcompositie). Ten eerste bespreken zij de taalcontacthypothese. Deze stelt dat leerlingen met een niet-westerse migratieachtergrond mogelijk minder goed zullen presteren op Nederlandse taal, doordat zij minder (via leeftijdgenoten) kwalitatief in contact komen met deze taal. Dit zal naar verwachting het meest spelen bij scholen met relatief veel nieuwkomers, waar in de informele communicatie weinig Nederlands wordt gebruikt, of er weinig leerlingen zijn die het Nederlands al goed beheersen en waar anderen zich aan kunnen optrekken. Een tweede mogelijke verklaring voor verschillen in prestaties hangt samen met kenmerken van gezinnen waar kinderen uit afkomstig zijn. Bekend is dat kinderen uit kansarme gezinnen minder sociaal en cultureel kapitaal hebben dat hen kan helpen bij hun onderwijsprestaties (zie ook Badou & Day, 2021). Daarnaast stellen de onderzoekers dat er sprake kan zijn van neerwaartse nivellering in onderwijskwaliteit en -niveau op deze scholen. Volgens de zogeheten leerkrachtverwachtingenhypothese, stemmen leerkrachten hun manier van lesgeven af op het verwachte gemiddelde niveau van de leerlingen. De hypothese veronderstelt dat leerkrachten het gemiddelde niveau van leerlingen op 'zwarte' scholen lager inschatten dan van leerlingen op 'witte' scholen. Voorts stellen de auteurs dat er mogelijk minder effectieve onderwijstijd is op 'zwarte' scholen doordat er meer tijd nodig is voor dezelfde stof in klassen waarin veel kinderen zitten met leerachterstanden. Tot slot spelen factoren in relatie tot het personeel op school een rol, zoals we in het voorgaande al aangaven: 'zwarte' scholen zouden meer moeite hebben met het werven en vasthouden van goed personeel, wat negatieve effecten heeft op de kwaliteit van het onderwijs (Gilsing, Tierolf & Wit, 2010).

Huidige aanpakken onderwijssegregatie

Uit voorgaande is duidelijk dat (etnische) segregatie in het onderwijs een onwenselijk fenomeen is dat de kansongelijkheid in stand houdt en/of laat toenemen. Al langer wordt van overheidswege getracht onderwijssegregatie te bestrijden. Bestrijding is niet alleen vanuit het oogpunt van kansengelijkheid maar ook vanuit het oogpunt van samenleven belangrijk. Voor sociale kwaliteit en elkaar tegenkomen van verschillende groepen heeft segregatie een duidelijk negatief effect (Munniksma et al., 2017). Het is niet wenselijk dat kinderen met en zonder migratieachtergrond gescheiden van elkaar opgroeien. Volgens de literatuur die wij hebben bestudeerd naar de aanpak van segregatie in het

onderwijs worden verschillende typen interventies ingezet om segregatie te verminderen of de toestroom van ouders zonder migratieachtergrond of met een hogere opleiding op een school te bevorderen. We noemen hier vijf typen, te weten ouderinitiatieven, communicatieve interventies, prikkelende interventies, regulerende interventies en overige interventies. We noemen hier kort wat deze interventies zijn. In de onderhavige studie richten wij ons specifiek op ouderinitiatieven.

OUDERINITIATIEVEN

Lucassen (2012) stelt dat er sprake is van een ouderinitiatief indien:

"...één of meer ouders zich actief inzet om een groep ouders te stimuleren om hun kind(eren) gezamenlijk aan te melden bij een school, met als doel de leerlingenpopulatie op die school meer gemengd te maken".

Bij ouderinitiatieven zien we dat het gaat om een specifieke groep betrokken ouders die andere ouders (vaak met dezelfde etnische achtergrond/ geen migratieachtergrond) proberen mee te krijgen om een school gemengd te krijgen.

COMMUNICATIEVE INTERVENTIES

Communicatieve interventies zijn gericht op het geven van voorlichting en het communiceren van informatie in brede zin (Gilsing, Tierolf & Wit, 2010). Het stimuleren, ondersteunen en faciliteren van ouderinitiatieven is hier een voorbeeld van. Daarnaast worden ouders in gemengde wijken geïnformeerd over scholen door middel van brochures of het organiseren van bijeenkomsten; met als doel dat met name ouders zonder migratieachtergrond en/of met een hogere opleiding vaker gaan kiezen voor een school in de wijk. Die bijeenkomsten kunnen tevens een stimulans vormen voor het ontstaan van ouderinitiatieven door kennismaking tussen ouders in dezelfde wijk.

PRIKKELENDE INTERVENTIES

Prikkelende interventies zijn erop gericht om bepaald gedrag aan te moedigen door middel van beloning dan wel te ontmoedigen door middel van sanctioneren (Gilsing, Tierolf & Wit, 2010). Vormen van prikkelende interventies zijn: inzetten op adaptief onderwijs (onderwijs op maat waarbij het onderwijs wordt ingericht op basis van de leer- en begeleidingsbehoeften van leerlingen), het versterken van de naschoolse opvang, en het ontwikkelen van een breed schoolconcept waarin voor- en vroegschoolse educatie worden gelokaliseerd op dezelfde locatie als een gemengde school met buitenschoolse activiteiten. Aanwezigheid van goede naschoolse opvang of een combinatie met kinderopvang voor jonge kinderen, evenals een kwalitatief goed onderwijsaanbod op maat kan volgens eerdere bevindingen

gen helpen om ouders zonder migratieachtergrond of met een hogere opleiding te interesseren voor een school waar zij anders vanwege de samenstelling minder snel voor zouden kiezen.

REGULERENDE INTERVENTIES

Regulerende interventies trachten het gedrag van de doelgroep (ouders die een school zoeken voor hun kind) op een dwingende wijze te beïnvloeden (Gilsing, Tierolf & Wit, 2010). Hierbij kan gedacht worden aan: het invoeren van dubbele wachtlijsten (zodat toegang tot bepaalde scholen wordt bemoeilijkt), een vast aanmeldmoment, een postcodebeleid en een maximum aan leerlingen uit bepaalde subgroepen instellen op populaire scholen.

OVERIGE INITIATIEVEN

Naast de bovenstaande interventies zien we nog enkele andere interventies die worden ingezet om segregatie te verminderen. Een *scholencarrousel* waarbij ouders actief worden uitgenodigd op bezoek te gaan bij alle scholen in de buurt/wijk en hun oordeel vormen op basis van wat zij daar zien. Deze interventie vraagt van ouders een actievere houding dan voorgaande interventies, omdat ouders zelf alle scholen langs gaan en ook 'actie' ondernemen om een schoolkeuze voor hun kinderen te maken. Een andere interventie vormen *vreedschapsscholen* waarbij scholen met verschillende leerlingenpopulaties een samenwerking aangaan om leerlingen met elkaar in contact te brengen.

4 Ouderinitiatieven in de praktijk

In deze paragraaf behandelen we op basis van onze gesprekken de definitie, typen en faseringen van ouderinitiatieven zoals deze worden benoemd door onze respondenten (ouders, professionals en experts).

Verschuiving in definitie ouderinitiatieven

Allereerst constateren we aan de hand van onze gesprekken een accentverschuiving als het gaat om de definitie van ouderinitiatieven. De definitie in de literatuur zoals beschreven in de vorige paragraaf veronderstelt dat een ouderinitiatief wordt geïnitieerd door ouders. Uit onze interviews maken we op dat ook scholen steeds vaker het initiatief nemen om hun leerlingenpopulatie gemengd te krijgen. Scholen huren bijvoorbeeld iemand in om een dergelijk initiatief op te zetten, óf, relevant voor deze studie, zetten zich actief in om een groepje ouders te 'werven' die samen aan de slag gaan om de school gemengder te krijgen. We zien dus een verschuiving van de aanvankelijke definitie: het zijn niet alleen ouders die zich actief inzetten om een school gemengder te maken, maar in sommige gevallen ook scholen zelf, al dan niet gesteund door gemeentelijk beleid.

Type ouderinitiatieven

Gebaseerd op onze gesprekken met de respondenten zien we in de praktijk de volgende drie typen ouderinitiatieven:

- **Ouderinitiatief getrokken door nieuwe ouders:** nieuwe ouders zoeken elkaar op en besluiten hun kinderen tegelijkertijd op een school te zetten in de wijk. Deze ouders vinden elkaar op verschillende manieren: ouders spreken andere ouders aan in de speeltuin/ kinderopvang, flyeren, zoeken medestanders via social media, via speelochten-

den voor peuters die zij organiseren op de school, informatieavonden et cetera.

- **Ouderinitiatief getrokken door zittende ouders:** een groep ouders van de al aanwezige kinderen op een school streeft naar een meer gemengde populatie op hun school. Deze ouders starten een initiatief om de school voor nieuwe ouders aantrekkelijk te maken. De traditionele, hierboven al genoemde wervingskanalen, worden hiervoor ingezet. Een andere manier is dat de wijkbewoners worden betrokken bij de school middels zinvolle en leuke projecten voor de school of wijk. Bijvoorbeeld door te werken aan vergroeningsprojecten, waarbij iedereen in de wijk wordt uitgenodigd om mee te werken aan de moestuintjes op het schoolplein. Dit kan als 'bijvangst' geïnteresseerde nieuwe ouders opleveren. De vergroeningsprojecten kunnen leiden tot het aantrekken van verschillende typen ouders, waarmee segregatie binnen de school gereduceerd kan worden en er actief verbinding wordt gemaakt met de buurt.
- **Ondersteunend ouderinitiatief:** scholen organiseren informatieavonden, scholenmarkten, of scholentochten/fietstochten langs scholen, of gaan zelf de wijk in om met ouders te praten. Dit gebeurt vaak onder begeleiding van een externe projectleider. Hierbij wordt steun van de zittende ouders gevraagd om mee te doen, c.q. het project te trekken. Het effect daarvan is dat ouders via ouders kennis maken met scholen. Bij scholenmarkten en de scholen- en fietstochten hebben alle scholen in één wijk gelijke kans om zich te presenteren. Hoewel ouders bij dit type het project niet hebben geïnitieerd, krijgen ze bij de uitvoering een belangrijke rol toegekend in werving van nieuwe ouders.

De verschillende typen initiatieven die we hier noemen zijn uiteraard niet uitsluitend. We baseren ons immers op een beperkt aantal gesprekken en literatuur. Tegelijkertijd geeft het wel een indicatie van de veel voorkomende typen ouderinitiatieven. Hoewel in de derde type de samenwerking tussen ouders en de school prominenter naar voren komt, is de samenwerking ook bij de andere twee initiatieven van belang. In het vervolg van de rapportage gaan we daar gedetailleerder op in.

Fasering ouderinitiatieven¹

Naast de verschillende typen halen we uit onze gesprekken ook hoe de ouderinitiatieven in de praktijk kunnen lopen en welke fasen we daarin kunnen identificeren. Gedifferentieerd naar de initiatiefnemers (zie vorige paragraaf 'Type ouderinitiatieven'), zien we dat de opzet van een ouderinitiatief in de praktijk vaak drie verschillende fasen heeft.

Ouderinitiatieven opgezet door nieuwe ouders (type 1) of zittende ouders (type 2) doorlopen de volgende fasen: (1) oriëntatie, (2) school betrekken, (3) borging. In de eerste fase komen ouders die het streven hebben om de school in kwestie gemengder te maken samen en oriënteren zich op de mogelijkheden. Een kerngroep van ouders wordt opgericht en deze probeert andere ouders aan te sporen zich aan te sluiten. In de tweede fase betrekken deze ouders de school en proberen draagvlak te creëren bij de directie, personeel en ouders. Ook kijken ze naar de manier waarop de school zich het beste kan profileren om aantrekkelijk te zijn voor andere ouders. Als dat laatste is gelukt en er inderdaad meer ouders dat jaar hun kinderen op school aanmelden, wordt nagedacht over de rol en continuïteit van het ouderinitiatief. Voor een duurzaam resultaat is het vaak nodig dat hetzelfde proces een aantal jaren wordt herhaald, met als doel op den duur een gemengde school. Afspraken maken over hoe elk jaar weer aandacht wordt besteed aan dit onderwerp is voor de borging cruciaal. In sommige gevallen gaat het ouderinitiatief op in de ouderraad of activiteitencommissie. In andere gevallen wordt met de directie afgesproken om te waken over het vraagstuk.

Een ouderinitiatief geïnitieerd door de school (type 3 Ondersteunend ouderinitiatief) doorloopt de volgende fasen: (1) oriëntatie, (2) ouders mobiliseren, (3) borging. In de eerste fase exploreert de school (of een externe projectleider die is aangesteld om het project in goede banen te leiden) welke ouders bereid zijn betrokken te worden bij het ouderinitiatief. Voor dit doeleinde worden bijvoorbeeld specifieke informatieavonden georganiseerd. De tweede fase is het oprichten van een kerngroep van ouders die zich actief willen inzetten om nieuwe ouders te werven die bereid zijn hun kinderen aan te melden. De laatste fase van borging is nagenoeg gelijk aan de beschrijving die is gegeven bij fase 3 van ouderinitiatieven opgezet door nieuwe of al aanwezige ouders (vorige alinea). Ook hier is het van belang om afspraken te maken over de rol en continuïteit van het ouderinitiatief, in dit geval specifiek van de kerngroep ouders.

¹ De analyse in deze paragraaf hebben we gemaakt op basis van onze kwalitatieve interviews en input uit de expertmeeting. We suggereren hiermee niet dat alle ouderinitiatieven dezelfde fasen zouden moeten doorlopen. De lokale en specifieke context van elke school en wijk is anders en zou dan ook moeten worden meegenomen in de opzet en uitvoering van een specifiek initiatief. Wel kunnen de algemene beschrijvingen van kennis en ervaringen die we hier bespreken nuttig zijn voor toekomstige ouderinitiatieven. Zo dient dit stuk ook te worden opgevat; en dus niet als een blauwdruk.

5

Randvoorwaarden

In deze paragraaf behandelen we de randvoorwaarden voor succesvolle ouderinitiatieven zoals die naar voren komen uit het onderzoek.

Samenwerking ouders en school

Een ouderinitiatief kan om te beginnen alleen van de grond komen als ouders zich willen inzetten voor een gemengde school. Echter, die wens van de ouders alleen is niet altijd genoeg. Ook de school moet de wens hebben om haar leerlingenpopulatie gemengd te krijgen en dient open te staan voor de samenwerking met deze gemotiveerde ouders. Urgentie dient zowel bij de ouders als de school gevoeld te worden. Een ouder zegt hierover:

“Als er een aantal ouders zegt: “ik wil wel meedenken”, dan moet je als school wel de deuren open zetten om een plan te maken. Dus als school moet je ook uitnodigend zijn jegens de ouders die willen meewerken aan het mengen van scholen (...). Anders werkt het niet”.

Een gemengde wijk

Segregatie in het onderwijs wordt voor een groot deel verklaard door wijken die niet gemengd zijn. Vrijwel de meeste ouderinitiatieven hebben als doel dat “de school een afspiegeling dient te zijn van de wijk”. In het basisonderwijs is een gemengde wijk dan ook een belangrijke randvoorwaarde voor het realiseren van een gemengde school. Maar ook hierbij geldt: alleen met een gemengde wijk kom je er niet. Volgens de respondenten is het probleem juist wanneer sprake is van gemengde wijken, dat bepaalde scholen door hogeropgeleide witte ouders worden gemedend en er buiten de wijk juist ‘elitescholen’ ontstaan. Ook sommige hoogopgeleide ouders met een migratieachtergrond kiezen bij voorkeur voor aanmelding bij dit type scholen, waar vaak vooral kinderen zonder migratie-achtergrond zitten. In veel gevallen is dan ook niet zozeer de etnische achtergrond, maar

het opleidingsniveau van de ouders bepalend in de schoolkeuze die ze maken voor hun kinderen. Wat er precies wordt bedoeld met ‘afspiegeling van de wijk’, is de vraag. Voor de kansen van kinderen kan menging naar opleidingsniveau even belangrijk zijn als menging naar herkomst.

Schoolkwaliteit

Voor veel ouders staat of valt de keuze voor een school met de onderwijskwaliteit. Bij een school waar geen kwalitatief goed onderwijs wordt aangeboden is een ouderinitiatief voor het gemengder maken van de school gedoemd te mislukken. Daarom is het van belang dat scholen onder andere goede na- en bijscholing hebben van docenten, nieuwe lesmethoden toepassen en meebewegen met het niveau van het kind. De schoolkwaliteit is dan ook een doorslaggevende factor bij het opzetten en kunnen slagen van een ouderinitiatief.

Draagvlak onder alle (zittende) ouders

Ouders van wie de kinderen al op de school zitten waar een ouderinitiatief van start gaat, moeten betrokken worden bij het initiatief. Zonder draagvlak onder deze ouders kan het initiatief een averechts effect creëren en weerstand teweeg brengen. Deze ouders moeten niet het idee krijgen dat zij en/of hun kinderen ‘niet goed genoeg’ zijn of dat de nieuwe kinderen voortgetrokken worden. Het informeren en betrekken van die ouders door de school maar óók door de ouders die het initiatief trekken is belangrijk. Hier geldt dus dat het draagvlak onder alle ouders aanwezig moet zijn en dat het ouderinitiatief niet iets moet zijn van een select groepje ouders die de school weet mee te nemen in hun plannen. Een professional die scholen ondersteunt met ouderinitiatieven zegt hierover:

“Heel belangrijk is dus niet alleen informeren, maar ouders echt meenemen in hoe de school gaat veranderen. Je kan de invulling niet als school of ouders bepalen, je moet draagvlak creëren, anders wordt het top-down. (...) Knelpunt is misschien dat het toch lastig is om erover te praten. Met de beste bedoelingen kun je soms woorden gebruiken om mensen te generaliseren. Het is niet een diverse groep die meedenkt: vooral hoogopgeleide witte Nederlanders.”

Goede profilering van de school

De school moet zich niet alleen letterlijk van de buitenkant goed profileren (een mooi schoolgebouw trekt nieuwe ouders eerder), maar ook in de communicatie met de buitenwereld: de communicatie via bijvoorbeeld de schoolwebsite moet aantrekkelijk zijn. Sterke en eigentijdse communicatie is onderdeel van de aantrekkingskracht van een school. Ook wanneer ouders eenmaal 'binnen' zijn. Een ouder betrokken bij een ouderinitiatief zegt hierover:

“Het is niet alleen geregeld met een ouderinitiatief, de school moet blijven communiceren met de ouders en moet hoogopgeleide ouders aantrekken door aantrekkelijk te communiceren”.

Een proces van lange adem

Het ouderinitiatief vergt een proces van lange adem en structurele aandacht. De initiatiefnemers moeten zich te allen tijde inzetten om de samenwerking met de school goed te waarborgen (en andersom). Verder betekent een enkel jaar één klas of meerdere klassen gemengder maken niet dat de school als geheel gemengder wordt. Het is dan ook van belang om ieder schooljaar nieuwe ouders te enthousiasmeren. Het duurzaam mengen van een school is een langetermijnproces dat meerdere jaren kan (of zelfs moet) duren.

6

Succesfactoren

In deze paragraaf gaan we in op de succesfactoren die we identificeren op basis van de gevoerde kwalitatieve interviews. In tegenstelling tot de randvoorwaarden zijn deze succesfactoren niet altijd noodzakelijk voor het opzetten en slagen van een ouderinitiatief, maar wordt de kans op succes wel vergroot als deze factoren aanwezig zijn. Tegelijkertijd kunnen de factoren die we noemen niet geheel los worden gezien van de randvoorwaarden. De situatie- en contextafhankelijkheid is dan ook een belangrijk aandachtspunt bij de interpretatie en toepassing van de factoren die we hier noemen.

Breed partnerschap

De samenwerking tussen ouders en scholen is een belangrijke randvoorwaarde voor het slagen van een ouderinitiatief (zie punt 1 van randvoorwaarden). Het betrekken van andere partijen die ook van belang (kunnen) zijn voor de school leidt tot snellere resultaten. Gedacht kan worden aan de gemeente, de woningcorporatie, wijkmanagers of buurthuizen. Met deze samenwerking ontstaat een "breed partnerschap" in de wijk ten behoeve van het tegengaan van de ervaren onderwijssegregatie. Wel zorgt een dergelijke samenwerking ervoor dat de school er andere taken bij krijgt dan alleen maar lesgeven aan leerlingen. Dat vergt een andere rol dan die van traditionele onderwijsinstelling. Een schooldirecteur illustreert dit punt als volgt:

"Segregatie is een complex probleem. Woningcorporaties spelen een grote rol bij het tegengaan van segregatie. Veel ouders willen prettig wonen, geen geluidsoverlast, geen verslavingsproblematiek. Als ouders dat wel ervaren in de wijk, dit melden bij de woningbouw en er vervolgens niets met die melding wordt gedaan, dan heb je een probleem. Dan krijg je binnen de kortste keren een witte vlucht. Toen ik op [Naam school] werkte, werkte de woningcorporatie nauw samen met scholen en wijkmanagers. Zodra er overlast was, bijv. drugs, dan ging dat ook naar mij toe. Er werd mij

dan verteld dat de ouders met drugsproblematiek kinderen hebben die op mijn school zitten. Dan gingen we samen om tafel om te kijken: hoe gaan we dat samen aanpakken? En dan heb je een samenwerking. Voorheen had je last, nu los je het samen op. Maar dat betekent dus ook dat je meer bent dan een school zoals we die kennen".

De school krijgt dus een aanvulling in haar takenpakket. Zo komt de school voor de uitdaging te staan om intensief samen te werken met partijen uit de wijk, gesprekken te voeren met ouders over niet direct school gerelateerde zaken (die toch impact kunnen hebben op onderwijsprestaties van de kinderen) en onderdeel te zijn/worden van een bredere oplossing van de ervaren problemen in de wijk. Hoewel een dergelijk partnerschap voordelen biedt in de samenwerking rondom het kind, is dat voor sommige ouders juist een 'pushfactor' vanwege het beeld van een 'zorgschool' (zie ook paragraaf 7).

Gezamenlijke activiteiten met de wijkbewoners

Een samenwerking tussen (ouders op) school en de wijk kan bijdragen aan het succes van een ouderinitiatief. Door samenwerking raken ouders binnen en buiten de school op een laagdrempelige manier bij elkaar betrokken, in gezamenlijke projecten. Dit kan helpen om een ouderinitiatief te ondersteunen. Activiteiten die kunnen helpen contact met eventuele ouders buiten de school te versterken, of hen te interesseren, zijn gericht op 'samen iets doen of ondernemen'. Een voorbeeld (al eerder genoemd in het voorgaande) zijn vergroeningsprojecten, waarbij wijkbewoners worden uitgenodigd om mee te werken aan de moestuintjes op het schoolplein. Maar ook activiteiten georganiseerd op school voor alle kinderen in de wijk. Dergelijke activiteiten kunnen sociale barrières overbruggen die ouders soms ervan weerhouden contact met elkaar te leggen. Door over de vloer te komen op de school, de school daadwerkelijk te zien en in contact te komen met de zittende ouders zullen nieuwe

ouders de school mogelijk eerder overwegen. Ook andersom geldt dat ouders die betrokken zijn bij het ouderinitiatief hiermee kennismaken met nieuwe ouders en kinderen.

Scholentochten

De samenwerking tussen verschillende partijen met de ouders is nu al een paar keer aan de orde geweest. Een specifieke vorm wordt in meerdere gesprekken genoemd als een succesvol initiatief: de scholentocht of scholencarrousel. Scholentochten hebben als doel om de verschillende scholen in de wijk gelijke kansen te bieden om zichzelf te presenteren aan ouders. Vaak gaat dit via een centraal aanmeldpunt bij de (deel)gemeente wanneer kinderen 2,5 jaar oud zijn. Zodra ouders hun kinderen inschrijven krijgen ze een uitnodiging om een centrale bijeenkomst bij te wonen waarbij de verschillende scholen in de wijk zijn vertegenwoordigd. Deelnemers kunnen vervolgens de verschillende basisscholen bezoeken en kennismaken met het onderwijspersoneel. Hoewel dit initiatief niet als een klassiek ouderinitiatief beschouwd kan worden, is de rol van de zittende ouders bij het aantrekken van nieuwe ouders bij dit type initiatief vaak ook groot volgens respondenten. Een respondent die in het verleden betrokken is geweest bij een scholentocht zegt hierover:

“Effect daarvan (organiseren scholentocht) was dat ouders via (zittende) ouders kennis maakten met scholen waar ze niet naar binnen zouden lopen als dit niet georganiseerd was. Voor iedereen had de scholentocht een meerwaarde. Zowel voor ouders die kennis maakten met andere ouders en scholen, als voor de scholen zelf die steeds gemengder werden.”

Naast de ervaringen van zittende ouders van kinderen, krijgen geïnteresseerde ouders feitelijke informatie over welke leervorm de school hanteert, hoe de buitenschoolse opvang is geregeld, hoe groot de groepen zijn en hoe deze zijn samengesteld. De scholentocht met inzet van de zittende ouders verlaagt de drempel voor nieuwe ouders om scholen in de wijk te overwegen waar ze misschien niet direct aan denken en kan enigszins vooroordelen over deze scholen wegnemen.

De kinderopvang als wervingskanaal

Bij de overgang naar de basisschool dient een goede overdracht plaats te vinden. Dat vindt op leerlingniveau vaak plaats tussen de kinderopvang en de school. De kinderopvang in de wijk kan echter ook als een belangrijke plek fungeren om in contact te komen met nieuwe ouders. Het beginpunt van een aantal ouderinitiatieven waren welwillende kinderopvangorganisaties, waar informatieavonden werden georganiseerd en waarbij ouders van het ouderinitiatief persoonlijk contact konden maken met andere ouders. De ervaringen zijn in veel gevallen positief, waarbij het ouderinitiatief via deze weg erin slaagt nieuwe ouders en kinderen te werven. Hoewel dit ook onder de noemer breed partnerschap past, zien we zowel uit onze analyse van de interviews als de expertgroep dat de kinderopvang een belangrijke plek krijgt toebedeeld als wervingskanaal. Om die reden nemen we dit op als een afzonderlijke succesfactor.

Samenstelling van het leerkrachtenkorps (divers, ambitieus, enthousiast)

Een laatste succesfactor die we uit onze gesprekken halen is enthousiasme en diversiteit onder de leerkrachten. Het is gunstig voor een ouderinitiatief wanneer de samenwerking niet enkel bestaat uit een samenwerking met de directie en het bestuur van de school, maar wanneer ook ambitieuze en enthousiaste docenten zich aan het initiatief binden. Het helpt verder ook wanneer het team een divers karakter heeft qua culturele herkomst. Een gemengde leerkrachtenpopulatie leidt eerder tot herkenning voor verschillende groepen ouders en kinderen. Aandacht voor diversiteit op school wordt door veel ouders als positief ervaren.

7 Faalfactoren

Naast de randvoorwaarden en de succesfactoren hebben we tot slot gekeken naar de faalfactoren en ervaringen die inzicht geven in wanneer het ouderinitiatief minder kans van slagen heeft. Input hiervoor vormde de vraag welke lessen betrokkenen hebben geleerd uit de ouderinitiatieven. Net als de succesfactoren zijn de faalfactoren die we hier noemen niet een blauwdruk hoe het *niet* zou moeten. Ook hier geldt dat de situatie en context van een specifieke school/wijk een belangrijke bepaler kan zijn bij de interpretatie en toepassing van de factoren die we hier noemen. De factoren dienen dan ook gelezen te worden vanuit het perspectief van de respondenten en de ervaringen die ze hebben bij de organisatie van ouderinitiatieven.

Campagne enkel gericht op open dagen en flyer/poster

Verschillende respondenten noemen dat een ouderinitiatief gericht op enkel een campagne voor een open huis/dag, bijvoorbeeld door flyers bij de bibliotheek of wijkcentra, banners, posters en andere zichtbaar pr-materiaal niet of nauwelijks heeft geholpen. Ouders voelden zich niet aangesproken en kwamen vaak niet opdagen. Er wordt dan ook gepleit voor outreachend aan de slag gaan: de ouders opzoeken in de wijk door bijvoorbeeld een rondje te maken of met partijen in de wijk samen iets organiseren en zo met hen in gesprek gaan. Face-to-face de dialoog aangaan met ouders wordt als een belangrijke basis gezien voor het welslagen van het initiatief (zie ook succesfactoren). Materiaal zoals flyers, posters en banners kunnen aanvullend van meerwaarde zijn bij de promotie van de school.

De woningmarkt als struikelblok

Onderwijssegregatie is een complex probleem dat niet op zichzelf staat. Veel heeft te maken met de wijksamenstelling, de kwaliteit van de wijk en de situatie op de woningmarkt. Naarmate de kwaliteit van de wijk achteruitgaat ziet men uitstroom van met name hoger opgeleiden en vaak Nederlanders zonder migratieachtergrond uit de wijk. Ook speelt gezinsuitbreiding en de grootte van de woningen een rol. Een ouder uit Amsterdam zegt hierover het volgende:

“Wat een vervelend iets is in Amsterdam, waar niet echt conflicten of meningen aan ten grondslag liggen, is het feit dat woningen klein zijn; de woningmarkt is overspannen. Dus als je twee kinderen hebt, dan wordt je huis te klein. Deze gezinnen trekken de wijk uit en verlaten zelfs vaak de stad en dan ben je dat kind kwijt”.

Omslag naar een ‘witte’ school

Voor het huidige onderzoek zijn vooral ouders geïnterviewd die zich via ouderinitiatieven hebben ingezet om met name kinderen en ouders zonder een migratieachtergrond de school binnen te halen. De school schaart zich door het ondersteunen van een dergelijk ouderinitiatief achter het ideaal om de school gemengder te krijgen. Dat houdt echter ook in dat een school met de jaren niet moet omslaan naar de andere kant van het spectrum. Het doel blijft de afspiegeling van de wijk. Wanneer het ouderinitiatief erg succesvol blijkt en andere groepen kinderen worden hierdoor verdrongen, dan gaat het ouderinitiatief voorbij aan het oorspronkelijk doel. Uit onze analyses zien we dat dit in een aantal gevallen in het verleden ook is gebeurd. Wanneer dit dreigt te gebeuren, is het belangrijk hier een plan voor te bedenken.

Rekening houden met gevoeligheden

Aansluitend op de vorige faalfactor zien de respondenten dat met name scholen die meer kinderen en ouders zonder migratieachtergrond binnen willen halen en in dat kader een ouderinitiatief steunen, vaak ook bereid zijn deze ouders serieus te nemen en te faciliteren. Wanneer de zittende ouders in het verleden andere ervaringen hebben met de directie (bijv. minder welwillend en meegaand bij de initiatieven die zij opzetten), kan dit voor scheve blikken en wantrouwen zorgen. Het is dan ook van essentieel belang rekening te houden met gevoeligheden die kunnen bestaan: geen enkele ouder moet het gevoel krijgen buitengesloten of gediscrimineerd te worden. Soms kan het gevoel van uitsluiting onbedoeld worden opgewekt, bijvoorbeeld uit goede bedoelingen het succes te vieren in de nieuwe gemengde klas en daarmee de nieuwe kinderen welkom te heten. Dat kan leiden tot tweedeling en het vermoeden dat de zittende kinderen niet evenveel waard zijn voor de school. De belangrijkste les hieruit is dat ook de ouders die niet betrokken zijn bij het ouderinitiatief worden meegenomen rondom de ontwikkelingen.

Afhakers bij uitblijven succes

Uit onze analyse komt tot slot naar voren dat sommige ouders die betrokken zijn bij een ouderinitiatief teleurgesteld raken en soms afhaken wanneer op termijn verwachtingen niet blijken uit te komen. Het ouderinitiatief kost veel energie en wanneer het contact met zittende ouders stroef verloopt of weinig nieuwe ouders en kinderen enthousiast zijn te krijgen voor de school, brokkelt het vertrouwen in het slagen van het initiatief af of raken ouders teleurgesteld. Een ouder die dit in de praktijk zag gebeuren verwoordt dit als volgt:

“Wat opviel was dat sommige ouders uit principe kozen voor een gemengde school en die raakten teleurgesteld. Het merendeel daarvan is afgehaakt. En ik ging niet vanuit dat idee naar de school, dus ik denk dat ik daar wel een verklaring voor heb. Ouders gaan naar een school met een bepaald idee, een beetje idealistisch misschien, maar ze worden teleurgesteld, omdat het mengen niet lukt of omdat ze tegen problemen aanlopen”.

Niet zelden hebben ouders een idealistisch beeld over het onderlinge contact, of hebben zij nog geen duidelijk beeld vooraf wat er lastig kan zijn of worden in het onderlinge contact. De praktijk is, dat het vaak tijd en aandacht kost om verschillen te overbruggen en elkaar goed te leren begrijpen. Het kan bijvoorbeeld extra investering kosten om te zorgen dat er echt speelafspraken

over en weer tot stand komen tussen kinderen uit verschillende groeperingen. Wat hierbij kan spelen is dat speelafspraken niet de gewoonte zijn bij de zittende groepen; of dat ouders het niet direct aandurven hun kind te laten spelen bij ouders bij wie ze bijvoorbeeld niet zeker weten of hun kind niet iets te eten krijgt wat niet halal is. Of dat zittende en nieuwe ouders niet goed weten hoe met elkaar in gesprek te komen. Er is niet zelden onbegrip, verbazing of ervaren afstand tussen nieuwkomers en zittende ouders als gevolg van opleidings- of culturele verschillen, en daarmee samenhangende verschillen in leefwereld, in verwachtingen of wensen over hoe het op school zou moeten gaan of in meest kansrijke vormen van ouderbetrokkenheid tussen beide groepen. De school kan ondersteunen door ouders te vragen waarin ze willen bijdragen en in te zetten op waar ze goed in zijn. We noemen hier een aantal quotes uit onze interviews die het bovenstaande illustreren:

“Het waren twee werelden die bij elkaar kwamen: het was een school met bijna alleen maar huisvrouwen. De hoogopgeleide ouders die er kwamen, kwamen met een totaal andere wereld in aanraking. (...) Verwachtingen van met elkaar spelen na school, dat was ook lastig. Want zelfs als je kinderen uitnodigt, konden er belemmeringen zijn om kinderen te laten meedoen. Wat zouden de mensen in de gemeenschap ervan vinden als een vader van een ander kind jouw kind komt thuisbrengen bijvoorbeeld. Participatie samen als ouders was ook lastig; bij diverse activiteiten waren het vooral de witte ouders die actief waren (zelfs als luizenmoeder enz.). maar als er iets met koken was ging het beter. Dus spreek ouders aan op waar zij goed in zijn”.

(Ouder)

“Want eerst denk je van, dat is toch geen probleem, mijn kinderen kunnen overal spelen, maar sommige ouders van Turkse achtergrond vinden dat lastig, die moeten dan eerst hun huis opruimen en zorgen dat er thee en koekjes zijn enz. Er zijn van twee kanten oordelen, de bakfietsmoeders, die bierdrinkend langs de voetballijn staan. En andersom van: ‘ouders met migratieachtergrond zijn mensen die moeilijk te benaderen zijn’”.

(Ouder)

“Wat wij deden: Samen iftar vieren, voetballen, belastingformulieren invullen. Maar ook vragen stellen: Waarom mogen de kinderen niet spelen bij Marokkaanse kinderen?”

(Ondersteuner ouderinitiatieven)

“Ik merkte wel op dat ouders met verschillende herkomst onderling geen contact maakten en deed daar wat aan. Ook in de buurt. Bijvoorbeeld als kinderen niet thuis met elkaar konden spelen: wat dan wel? Dan gingen we naar het park, of op het schoolplein buiten spelen.”

(Ouder)

Nieuwkomers kunnen dominant zijn bij het inbrengen van hun wensen en behoeften via deelname in de ouderraad of MR bijvoorbeeld, als zittende ouders daarin niet of minder deelnemen; de link met zittende ouders blijft daarbij steeds een punt van aandacht. Zoals een ouder zegt:

“Ik zag dat Turkse/Marokkaanse ouders - er was iets met een docent van groep 3 waar ze het niet mee eens waren - zij hoopten dat de Nederlandse ouders iets tegen de juf zou zeggen. Zij hadden een cultuur van: wij zeggen niks. Toen hebben we de MZR en OR ingesteld, want die was er nog niet. Daarin wisten we ook Turkse/Marokkaanse ouders in te betrekken. Er kwam een omslag bij de ouders, maar tegelijkertijd kwam er een omslag in het team: veel gingen weg, nieuwe kwamen terug.”

Het is belangrijk om met zittende en nieuwe ouders in gesprek te gaan over verwachtingen over en weer of over thema's waarop contact moeizaam loopt, of als school verbindende activiteiten te bedenken. Anders kan het initiatief op termijn mislukken doordat teveel ouders de school teleurgesteld door het niet vanzelf opbouwen van onderling contact de rug toekeren.

8

Afsluitend

Via interviews met ouders en experts hebben we in deze rapportage een verkenning gemaakt van belangrijke factoren die kunnen zorgen dat ouderinitiatieven slagen, en van belemmeringen. Ouderinitiatieven zijn burgerinitiatieven die er doorgaans op zijn gericht om scholen met vooral leerlingen met een migratieachtergrond gemengder te maken. Ze zijn belangrijk vanuit het oogpunt van het samen laten opgroeien van kinderen en vanuit het perspectief van kansgelijkheid. We hebben laten zien dat bij ouderinitiatieven vaak scholen zelf – of gemeenten – ook een actieve rol hebben of moeten hebben voor het laten slagen van initiatieven. Gemeenten kunnen helpen door een scholencarrousel te organiseren bijvoorbeeld, of door scholen en ouders die open staan voor ouderinitiatieven actief te ondersteunen. Ook zagen we dat ouderinitiatieven een lange adem vragen. Belangrijk om een ouderinitiatief te laten slagen is dat de zittende ouders goed worden meegenomen in het proces. Zij kunnen soms met scheve ogen naar de nieuwkomers (vaak witte hoogopgeleide ouders) kijken; zeker als ze het gevoel krijgen dat eerder naar wensen van de nieuwkomers wordt geluisterd. Het kan helpen als school gezamenlijke activiteiten te bedenken die inclusief zijn voor alle ouders; of actief het gesprek te voeren over de ervaren verschillen.

We constateren dat ouders vaak beginnen vanuit idealisme aan een ouderinitiatief, maar ze realiseren zich niet altijd wat erbij komt kijken; zowel in de fase van de opstart als daarna. De school maakt als gevolg van een initiatief vaak ook een verandering door; er komt een ander type ouders binnen met ander soort wensen, die kritische vragen stellen. Bij zittende ouders of docenten kunnen vragen of weerstanden ontstaan als zij niet goed worden betrokken. De school dient bij succes van het ouderinitiatief op een gegeven moment op te letten dat de school niet te 'wit' wordt of onherkenbaar (bezien vanuit de wijk) wordt voor de zittende ouders. De komst van een ouderinitiatief vraagt dus iets, maar kan ook een proces van kwaliteitsverbetering op scholen in gang zetten, die uiteindelijk alle kinderen helpt. De resultaten van deze studie zijn verwerkt in een handreiking voor ouders, scholen en gemeenten die een ouderinitiatief willen ondersteunen.

Literatuurlijst

Badou, M. & Day, M. (2021). Kansengelijkheid in het onderwijs. Verkennend onderzoek naar factoren die samenhangen met onderwijs(on)gelijkheid. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Baltussen, M., Böger, S., Dijkstra, A., van den Broek- d'Obrenan, V., Evenhuis, E., Jagtman, E., Oepkes, H., Schmidt, G., Thoonen, E., Triemstra, C., Verkroost, J., & Wick-Campman, T. (2018). De staat van het onderwijs 2017/2018. Inspectie van het Onderwijs: Den Haag.

Baltussen, M., Böger, S., Dijkstra, A., van den Broek- d'Obrenan, V., Evenhuis, E., Jagtman, E., Oepkes, H., Schmidt, G., Thoonen, E., Triemstra, C., Verkroost, J., & Wick-Campman, T. (2019). De staat van het onderwijs 2018/2019. Inspectie van het Onderwijs: Den Haag.

Baltussen, M., Böger, S., Dijkstra, A., van den Broek- d'Obrenan, V., Evenhuis, E., Jagtman, E., Oepkes, H., Schmidt, G., Thoonen, E., Triemstra, C., Verkroost, J., & Wick-Campman, T. (2020). De staat van het onderwijs 2019/2020. Inspectie van het Onderwijs: Den Haag.

Crul, M. & Lelie, F. (2021). Measuring the impact of diversity attitudes and practices of people without migration background on inclusion and exclusion in ethnically diverse contexts. Introducing the diversity attitudes and practices impact scales, *Ethnic and Racial Studies*.

Denessen, E., Driessen, G. & Bakker, J. (2010). Cognitive and non-cognitive effects of diversity in Dutch elementary schools. Conference: annual meeting AERA.

Driessen, G. (2013). De bestrijding van onderwijsachterstanden. Een review van opbrengsten en effectieve aanpakken. ITS: Radboud Universiteit Nijmegen.

De staat van het onderwijs 2016/2017 (2018). Technische rapportage onderwijskansen en segregatie. Verkregen via: <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2018/04/11/technische-rapporten-hoofdlijnen>

Gilsing, R. J. H., Tierolf, B., & Wit, W. (2010). Ouders nemen de wijk: in de eigen wijk naar school in gemengde wijken in Utrecht. Verwey-Jonker Instituut: Utrecht.

Lucassen, P. (2012). Gemengd naar school: ouderinitiatieven. Verkregen via: <http://www.gemengdescholen.nl/content/pdfs/Ouderinitiatieven.pdf> op 13-02-2020.

Munniksma, A., Dijkstra, A.B., Veen, I. van der, Ledoux, G., Werfhorst, H. van der, Dam, G. ten (2017). Burgerschap in het voortgezet onderwijs. Nederland in vergelijkend perspectief. Universiteit van Amsterdam/Kohnstamm Instituut: Amsterdam.

Sociaal-Economische Raad (2021). Gelijke kansen in het onderwijs. Structureel investeren in kansengelijkheid voor iedereen. SER: Den Haag.

Sykes, B., & Kuyper, H. (2013). School segregation and the secondary-school achievements

of youth in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 39 (10), 1699-1716.

Bijlage 1. Respondententabel

Respondenten interviews (n=14)		
School/ Organisatie	Ouder/ school/ expert	Datum
Bos en Lommer school (Amsterdam)	Ouder	21-4-2020
De Kraal (Amsterdam)	Ouder	14-5-2020
Joop Westerweelschool (Amsterdam)	Ouder	4-6-2020
Parkschool (Utrecht)	Ouder	5-6-2020
Visserschool (Amsterdam)	Ouder	11-6-2020
de Sprinkplank (Amsterdam)	Ouder	16-6-2020
Corantijn (Amsterdam)	Ouder	19-6-2020
Corantijn (Amsterdam)	Ouder	19-6-2020
Multatulischool (Amsterdam)	Ouder	24-6-2020
Stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie	Expert	14-5-2020
Schaakschool (Amsterdam)	Expert	18-5-2020
de Kraal (Amsterdam) & de Buurtcamping (Amsterdam)	Expert & Ouder	26-5-2020
Diverse scholen in Amsterdam	Expert (begeleider bij ouderinitiatieven)	3-6-2020
de Wieken (Nijmegen)	Schooldirecteur	5-6-2020

Bijlage 2. Deelnemers expertmeeting (n=12)

Organisatie/ functie

Ondersteuner ouderinitiatieven in Amsterdam

Ervaringsdeskundige (ouder)

Kenniscentrum Gemengde Scholen

Gemeente Amsterdam (beleidsadviseur)

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (beleidsmedewerker)

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (stagiair beleidsmedewerker)

Joop Westerweel school

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (beleidsmedewerker)

Onderwijs Consumenten Organisatie

Kennisplatform Integratie & Samenleving

Colofon

Financier:
Auteurs:

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
A. Mesic, MSc

M. Day, MSc

Dr. M.J. Distelbrink

Em. Prof. dr. T.V.M. Pels

Ontwerpburo Suggestie & illusie

Design Effects

Foto omslag:

Ontwerp:

Uitgave:

Kennisplatform Integratie & Samenleving

P/a Kromme Nieuwegracht 6

3512 HG Utrecht

T (030) 230 3260

De publicatie kan gedownload worden via de website van het Kennisplatform Integratie & Samenleving: <http://www.kis.nl>.

ISBN 978-94-6409-114-4

© Kennisplatform Integratie & Samenleving, Utrecht 2021.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

KENNISPLATFORM INTEGRATIE & SAMENLEVING

Kennisplatform Integratie & Samenleving doet onderzoek, adviseert en biedt praktische tips en instrumenten over vraagstukken rond integratie, migratie en diversiteit. Daarnaast staat het platform open voor vragen, signalen en meningen en formuleert daar naar beste vermogen een antwoord op.

Deze kennisuitwisseling is bedoeld om een fundamentele bijdrage te leveren aan een pluriforme en stabiele samenleving. Blijf op de hoogte van alle projecten, vragen en antwoorden en andere kennisuitwisseling via www.kis.nl, de [nieuwsbrief](#), [Twitter](#) en [LinkedIn](#).

